

3. **Riziká v zahraničnom obchode a systém ich eliminácie (definície riziká, členenie rizík, osobitné druhy rizík). Platobná podmienka ako forma minimalizácie rizika. Miesto platobnej podmienky v obchodnom styku. Faktory výberu platobnej podmienky, význam bankových inštrumentov, čas platenia, miesto platenia, spôsob úhrady.**

Riziká v MO

Vo vonkajších vzťahoch podnikov, najmä výrobných, riziká súvisia s nasledujúcimi prvkami:

- vývoj výrobku
- technologické riziká
- riziko narušenia prevádzky
- riziko poškodenia tovaru
- riziko zodpovednosti spôsobené výrobcom.

Žiadna ekonomická činnosť nemôže existovať bez rizika, pričom platí: „čím väčší zisk, tým väčšie riziko a naopak“. Teda žiadne hospodárske výsledky bez rizika nemôžu existovať.

Ekonomická vyrovnanosť – vyrovnaný pomer medzi zdrojmi a výdavkami krajiny, pričom sa tento pomer sleduje z aspektu vonkajšej a vnútornej vyrovnanosti.

V ekonomickej teórii sa zásadne uplatňujú

základné teórie na určenie ekonomickej rovnováhy, ktoré predurčujú postup pre hospodársku stratégiu. V . prípade je to štátny intervencionizmus, ktorý sa označuje aj ako neokynesovstvo. V rámci toho sa považuje ekonomická rovnováha = (spotreba + úspory + import) / (spotreba + investície + export)

Zástancovia tejto teórie uznávajú potrebu určitej regulácie zo strany štátu.

Druhým teoretickým smerom je monetarizmus (chicagská škola – Friedman), ktorý zdôrazňuje liberalizovaný rozvoj ekonomiky bez zásahov zo strany štátu a štátnych orgánov. Tento smer kladie dôraz na uplatňovanie monetárnych nástrojov, pomocou ktorých sa môže dosiahnuť ekonomická rovnováha spravidla v rámci samoregulácie.

Neoprotekcionistické opatrenia sa opierajú najmä o tarifné a netarifné nástroje, ktoré pôsobia priamo vo sfére MO, ale aj vo vnútornej ekonomike.

Príčiny existencie rizikovosti v medzinárodnom obchode / zahraničnom obchode

V medzinárodnom obchode (MO) / zahraničnom obchode (ZO) existujú podstatne vyššie riziká ako vo vnútroštátnom obchode. Teda aj vnútroštátne ekonomické vzťahy majú svoje problémy.

V ZO popri týmito rizikám vystupujú i ďalšie problémy, ako sú napr. dlhodobé hospodárske recesie, inflačné procesy, nedostatok vlastného alebo zahraničného kapitálu, zadlženosť, a to zadlženosť najmä v rozvojových krajinách, vojnové konflikty a pod.

V súčasnosti pôsobia vo svete globálne problémy, a tie vytvárajú rizikové prostredie. Globálne problémy majú vplyv na celosvetový vývoj a medzi globálne problémy patria napr. populačné trendy, výživa ľudstva, migrácia obyvateľstva.

Riziko súvisí aj s existenciou rozdielných podmienok, napr. rozdielne ekologické podmienky, právne normy a pod.

Na 1 strane sa vytvárajú podmienky, aby sa dalo exportovať (liberalizácia), na 2. strane existujú podmienky, ktoré brzdia MO. MO možno regulovať viacerými spôsobmi, napr. protekcionizmus, neoprotekcionizmus, antiimportná politika (rôzne diskriminačné opatrenia), tarifné bariéry, kvóty ....

V ZO treba počítať s väčším rizikom ako vo vnútroštátnom obchode, je potrebné zohľadniť tieto skutočnosti:

1. väčšia vzdialenosť medzi zmluvnými partnermi
2. neistota v oblasti práva (neexistujú jednotné normy v oblasti práva → iný výklad práva v jednej krajine, a iný výklad v druhej krajine)

3. jazykové bariéry (interpretácia určitých pojmov $\Rightarrow$ treba ovládať odborný jazyk)
4. rozdiely v mentalite obchodných partnerov
5. rôzne politické systémy

Riziko = možnosť dosiahnuť určitý výsledok, ktorý sa s určitou objektívnou pravdepodobnosťou líši od predpokladaného cieľa. Dôležité je tu to, či rozhodujeme v podmienkach istoty, alebo neistoty.

Vždy **je možné obmedzovať / znižovať riziko:**

- zriaďovaním rizikových fondov
- dokonalejšou informovanosťou o partneroch
- vypracovaním expertných odhadov a pod.

Riziko v ZO môžeme členiť z viacerých hľadísk:

- *podľa diverzifikácie:* riziko v exporte, riziko v importe
- *podľa merateľnosti:* merateľné (opakované), nemerateľné (v neopakovateľných podmienkach)
- *podľa príčin vzniku:* prírodné sily, vady výrobkov, úradné zásahy, vývoj trhovej situácie
- *podľa možného vplyvu na hospodársky výsledok,* napr. kurzové riziko
- *podľa sféry pôsobnosti:* v celej ekonomike, v určitej špecifickej oblasti ekonomiky
- *d'alej riziko členíme na:* vnútorné, vonkajšie

Naj všeobecnejšie môžeme riziká v MO / ZO zatriediť do troch skupín:

1. **komerčné (obchodné) riziká**

Charakteristické pre tieto riziká sú bezprostredné ekonomické vzťahy medzi 2 obchodnými partnermi, ktoré utvárajú priestor na vznik rizikovosti strát pre niektorý zo zainteresovaných subjektov.

Základnou metódou ich eliminácie je získanie podrobných a spoľahlivých info o obchodných partneroch. Hlavnými informačnými zdrojmi sú väčšinou banky, poisťovne, obchodné komory, faktoringové spoločnosti a rôzne agentúry. Pri hodnotení partnerskej firmy je dôležitá analýza zameraná najmä na jej goodwill, likviditu a platobnú morálku. Do značnej miery ich možno obmedziť, ale celkom ich nemožno vylúčiť.

Tieto riziká sa dotýkajú najmä medzinárodných obchodných transferov, t. j. pohybu tovaru z jednej krajiny do druhej. V MO pôsobia intenzívne.

Vyskytujú sa ako:

* riziko trhu,	* riziko neprevzatia tovaru,	* riziko nezaplatenia,
* tovarové riziko,	* dopravné riziko.	

Riziko trhu: dotýka sa exportéra. Aby sa udržal na trhu, tak musí veľmi dobre poznať tento trh (v prípade, že dôjde k rýchlej zmene predaja, môže sa dostať do strát aj v prípade, že pozná daný trh). Toto riziko závisí od ponuky a dopytu, ďalej od zmeny konjunktúry, od štátnych zásahov, od vplyvov sezónnych výkyvov a pod.

Poznáme 3 formy tohto rizika: riziko odbytu, riziko nákupu, riziko zmeny cenových relácií

Riziko zmeny cenových relácií

V užšom zmysle ho môžeme charakterizovať ako nebezpečenstvo zmeny cenových relácií v čase medzi uzavretím kontaktu a jeho splnením

V širšom zmysle môžeme chápať riziko zmien cenových relácií ako jedno zo základných rizík investičných rozhodnutí. V tomto zmysle sa toto riziko týka proexportných investícií a nepriamo aj investícií závislých od dovozu. Do rizika zmien cenových relácií patrí aj riziko zmien ďalších podmienok predaja, napr. zvýšenie úrokovej náročnosti, N na spracovanie, ..

Zmeny situácie na trhu môžu nastať z rozličných príčin:

- zmena celkovej konjunkturálnej situácie v určitej krajine alebo skupine krajín
- zmena vzťahu dopytu a ponuky po určitom produkte
- štátne zásahy
- zmeny v PP, v technológii, techniky

- vplyv prírodných síl
- vplyv sezónnych výkyvov
- dôsledok zmeny v postavení rozhodujúcich dodávateľov a odberateľov alebo ich predajnej, resp. nákupnej politiky

Riziko neprevzatia tovaru: dotýka sa hlavne exportéra, že zahraničný odberateľ odmietne odobrať T, prípadne zruší alebo tak modifikuje svoju objednávku, že jej exportér už nemôže vyhovieť. Vyskytuje sa veľmi často (napr. ak tovar nevyhovuje dohodnutým podmienkam).

Riziko nezaplatenia: ak vyvážam tovar, tak otázkou je, aká je dohoda v oblasti platenia. Vždy tu existuje riziko nezaplatenia. Pri nezaplatení môže zasahovať aj štát (môže pomôcť).

Toto riziko môže vyplývať z rôznych dôvodov:

- platobná neochota dlžníka,
- platobná neschopnosť dlžníka,
- nezaplatenie z časového aspektu (otáľanie zahr. partnera s platbou), alebo zaplatenie nižšej ceny.

Pri prevencii proti riziku z nezaplatenia treba rozlišovať tieto etapy komerčného prípadu, ktorý sa končí nezaplatením dodávky:

- * pred podpísaním kontraktu, resp. pred poskytnutím úveru,
- * fáza finančných ťažkostí partnera (prechodné zastavenie platieb, oficiálne súdne vyhlásenie úpadku firmy).

Pred podpísaním kontraktu si treba všimnúť: meno a postavenie obchodného partnera, jeho likviditu, medzinárodné likvidity (likvidity, ktorými disponuje štát, z ktorého pochádza obchodný partner), likviditu bánk atď. ⇒ toto všetko treba pri predaji tovaru sledovať.

Tvarové riziko: pri tomto riziku vychádzame z toho, že postihuje importéra ⇒ ide tu o neplnenie podmienok dodávok podľa zmluvy (exportér nedodá tovar, alebo ho dodá neskoršie, alebo v inej kvalite). Príčiny tohto rizika sú: výrobné problémy, finančné problémy, zdržanie v doprave, nespoľahlivosť obchodného partnera, dodávka tovaru v inej akosti a pod.

Aby sa predišlo tomuto riziku, treba urobiť tieto opatrenia:

- výber vhodného obchodného partnera
- výber kontraktu
- voľba platobných podmienok

(exportér by mal získať platobné prostriedky až vtedy, keď importér tovar prevezme)

Dopravné riziko: predstavuje nebezpečenstvo, že tovar bude počas prepravy poškodený, zničený, odcudzený, prípadne dôjde k zdržaniu pri jeho preprave.

Týka sa tak importéra, ako aj exportéra, podľa dohodnutej parity INCOTERMS 1990.

V rámci transferového rizika sa do popredia dostávajú tieto riziká:

- riziká nezávislé od ľudskej činnosti,
- riziká vyplývajúce z ľudskej činnosti,
- prírodné katastrofy (zemetrasenie, blesky, sopečná činnosť, pohyb pôdy a pod.),
- riziká vyplývajúce z prirodzenej povahy tovaru.

2. politicko-hospodárske riziká

Tieto riziká tvoria veľkú skupinu rizík. V značnej miere ovplyvňujú MO. Politická situácia v niektorých častiach sveta je problémová (napr. Severná Afrika, Stredomorie, Afganistan, Pakistan a iné), a z toho vyplýva určité riziko. Tieto rizikové oblasti ovplyvňujú v prvom rade exportéra (môže dôjsť napr. k zrušeniu kontraktu). Udalosti v týchto oblastiach môžu mať drastický vplyv na hospodársky výsledok exportéra. Preto treba byť veľmi opatrný v oblasti politicko-hospodárskych rizík.

Skúsený obchodník kalkuluje s týmito rizikami → môže ísť o tieto riziká:

- výmenné riziko peňazí
- transferové riziko (najväčšie riziko pre banky v poslednej dobe: importér zaplatí za tovar vo svojej banke, tá však nepoukáže tieto peňažné prostriedky na účet do banky exportéra)
- riziko platobnej neschopnosti

- rozlišujeme: * totálna platobná neschopnosť
 * čiastočná platobná neschopnosť
 * skrytá platobná neschopnosť (je veľmi nebezpečná)
- riziko medzinárodných obchodných prekážok
  - riziko vyvlastnenia
- formy vyvlastnenia: * socializačné opatrenia – prechod súkromného kapitálu do štátnych rúk
 * znárodnenie – presun / znárodnenie zahraničného kapitálu či majetku
 * konfiškácia – strata / prepadnutie zahraničného majetku alebo kapitálu

3. osobitné druhy rizík

• kurzové riziko

- vyplýva zo zmeny výmenných kurzov medzi menami zmluvných partnerov, prípadne medzi domácou menou a treťou menou, v ktorej má byť záväzok vyrovnaný
- dotýka sa teda aj exportéra, aj importéra
- tomuto riziku sa dá predísť: * doložka o zabezpečení kurzových zmien v kontrakte
 * možnosť používať iné formy financovania kontraktu (napr. faktoring, forfaiting a pod.)

Druhy kurzových rizík

- výmenné kurzové riziko (transakčné riziko) – najčastejšia forma kurzového rizika, vyplýva z neistoty odhadu hodnoty kalkulovaných N, resp. výnosov z dôvodu možných kurzových zmien
- ekonomické kurzové riziko – presahuje úroveň obchodných prípadov, zahŕňa širokú oblasť dosahov zmien výmenných kurzov na konkurencieschopnosť a celkovú hodnotu príslušného P., jeho eliminácia je záležitosťou strategických opatrení
- riziko kurzového prepočtu (účtovné, transakčné riziko) – týka sa účtovného ohodnotenia pohľadávok a záväzkov P v cudzej mene

Proces rozhodovania P o spôsobe zabezpečenia sa proti kurzovému riziku:

- určenie čistej menovej pozície (net exposure)
- prognóza budúceho vývoja menového kurzu
- výber stratégie metód zabezpečenia sa proti kurzovému riziku:
  - Stratégia vyhýbania sa kurzovému riziku
  - Stratégia kurzových špekulácií
  - Stratégia pasivity

Pre malé a stredné P so sporadickými medzinárodnými aktivitami sa redukujú možné stratégie zabezpečenia často len na stratégiu vždy zabezpečiť, aby sa vylúčili menové riziká, ktoré často dosahujú v pomere k rozsahu operácie veľké hodnoty ohrozujúce aj ich existenciu.

Opatrenia z pozície uplatnenia techniky a nástrojového mechanizmu vzhľadom na elimináciu kurzových rizík môžu partneri zahraničnými aktivitami realizovať, najmä v 4 základných formách:

- prispôbenie ceny
- poistenie kurzového rizika
- menovo zabezpečovacie doložky
- termínové operácie

Podrobné členenie nástrojového mechanizmu a spôsobov eliminácie kurzových rizík

1. Zabezpečenie počas zmluvného procesu (kontraktu)

- uzatvorenie zmluvy v národnej mene (exportéra) – presunutie všetkých kurzových rizík na zahraničného odberateľa
- uzatvorenie zmluvy v tretej mene – riziko prechádza na zahraničného partnera
- dohoda o zabezpečovacích klauzulách
- premietnutie kurzového rizika do ceny
- dohoda o menových opciách

2. Kurzové zabezpečovacie operácie

- devízové termínové obchody

- úver v zahraničnej mene
- diskont zmenky znejúcej na zahraničnú menu
- opčné devízové operácie

3. Špeciálne formy operácií a obchodov

- forfaiting
- exportný faktoring
- exportný lízing
- leading (urýchlenie) a lagging (spomalenie) platieb medzi materskou spoločnou a dcérskymi firmami v záujme zníženia strát, resp. zvýšenia ziskov z kurzových pohybov – ide o špeciálne formy kurzového zabezpečenia uplatňované v rámci medzinárodných spoločností a koncernov.
- väzbové obchody
- adhoc konštrukcie
- poistenie kurzových rizík

Opčné dohody pri termínových obchodoch s devízami umožňujú obom partnerom zabezpečiť si v banke finančné zdroje v termíne plnenia platby, resp. úhrady za vopred dohodnutý tzv. termínový kurz.

Základné kritéria na výber vhodných metód kurzového zabezpečenia :

- použiteľnosť
- rýchlosť pre oboch partnerov
- hospodárnosť
- časový aspekt
- **inflačné riziko**
- z dôvodu inflačných výkyvov možno dosiahnuť zisk alebo utrpieť stratu
- **právne riziko**
- tu je rozhodujúce, koho právo sa bude pri kontrakte v medzinárodnom styku uplatňovať → neexistuje jednotné celosvetové právo, aj keď na druhej strane existujú medzinárodné dohody
- **riziko prírodných a technických katastrof**
- prírodné katastrofy do značnej miery nemožno predvídať a ovplyvňovať
- treba ich zakalkulovať do kontraktov

Najvšeobecnejšie a najistejšie metódy ako predchádzať rizikám je poistenie. U nás je 22 poisťovní, ktoré poisťujú MO.

RISK MANAGEMENT

RM sleduje jednotlivé ekonomické skutočnosti z pohľadu odborného riadenia.

Existujú **tri motivácie, aby sa RM uplatňoval v MO:**

1. expanzia predaja
2. výhody z medzinárodnej kooperácie (v ekonomike platí: „Silnejší vždy zvíťazí nad slabším.“)
3. stabilizácia obchodného obratu firmy

Moderné chápanie RM znamená nový prístup a nové formy činnosti v porovnaní s doterajšou praxou poistenia, pretože pomáha podnikateľským subjektom realizovať tvorivú a systematickú činnosť v smere zábrany škôd a utvárania vhodných podmienok na financovanie a poisťovanie rizík.

Podstatou a cieľom RM je zachovať existujúce hodnoty podniku na takej úrovni, aby sa zachovala funkčnosť v ekonomickej činnosti, a aby v prípade nefunkčnosti bolo možné tieto hodnoty nahradiť, t. j. v prípade znehodnotenia hodnôt podniku hľadať spôsoby ich nahradenia.

Existujúce hodnoty podniku môžeme kvalifikovať ako:

- * vecné (hmotné / materiállové) hodnoty
- * nehmotné hodnoty (image, goodwill, značka a známka firmy)

- * finančné hodnoty
- * hodnoty v pracovnej sile

Základné prvky RM sú: - zhodnocovanie miery rizika - kontrola rizík - financovanie rizík

Nové faktory a podmienky, ktoré ovplyvňujú činnosť RM:

- koncentrácia veľkých hodnôt (investícií) v danom priestore (podniku)
- zvýšená možnosť dosiahnutia vysokých škôd
- vyššia zraniteľnosť (poruchovosť) nových a zložitých technológií
- škody na ekológii
- vyčerpávanie prírodných zdrojov
- finančná kompenzácia nie vždy môže nahradiť zničené hmotné (vecné) statky

Predmetom RM je skúmanie fyzických strát, vznik škôd, zodpovednosť za spôsobené škody, prerušenie ekonomickej / výrobnnej činnosti podniku atď.

Pri RM treba sústrediť pozornosť na:

- získavanie nových poznatkov
- zhodnotenie škôd
- kontrola bezpečnosti prevádzky
- porovnávanie nákladov a prínosov jednotlivých opatrení

Činnosti RM možno rozdeliť na:

- a) analýza rizika
- b) kvantifikácia rizika
  1. získavanie info (uplatňuje sa kreditovanie, na základe ktorého sa zisťuje finančná situácia - solventnosť obchodných partnerov)
  2. prevencia a zabezpečenie sa proti rizikovitosti voči obchodným partnerom
  3. výber nástrojov na zabezpečenie sa proti rizikám, a to vl. prostriedkami alebo poistením

Základné úlohy risk manažmentu – zistiť:

- a) *druhy rizík*
  - na majetku,
  - na hospodárskej činnosti a výsledkoch,
  - zo zodpovednosti,
  - na ekológii a zdraví ľudí
- b) *použité metódy*
  - vzorové prehliadky
  - finančné výkazy
  - operatívna evidencia, kartotéka
  - grafy a prehľady
  - odborné expertízy
- c) *zameranie činnosti na*
  - optimálny zisk
  - kontinuálnu činnosť firmy
  - stabilitu príjmov
  - rozvoj podniku
  - záujmy spoločnosti
- d) *rizikové znaky*
  - frekvencia škôd
  - početnosť a rozsah škôd
  - druhy a formy nehodovosti
- e) *informácie od špecializovaných inštitúcií*

Realizácia alternatívnych foriem riadenia RM

a) kontrola rizík a opatrenia

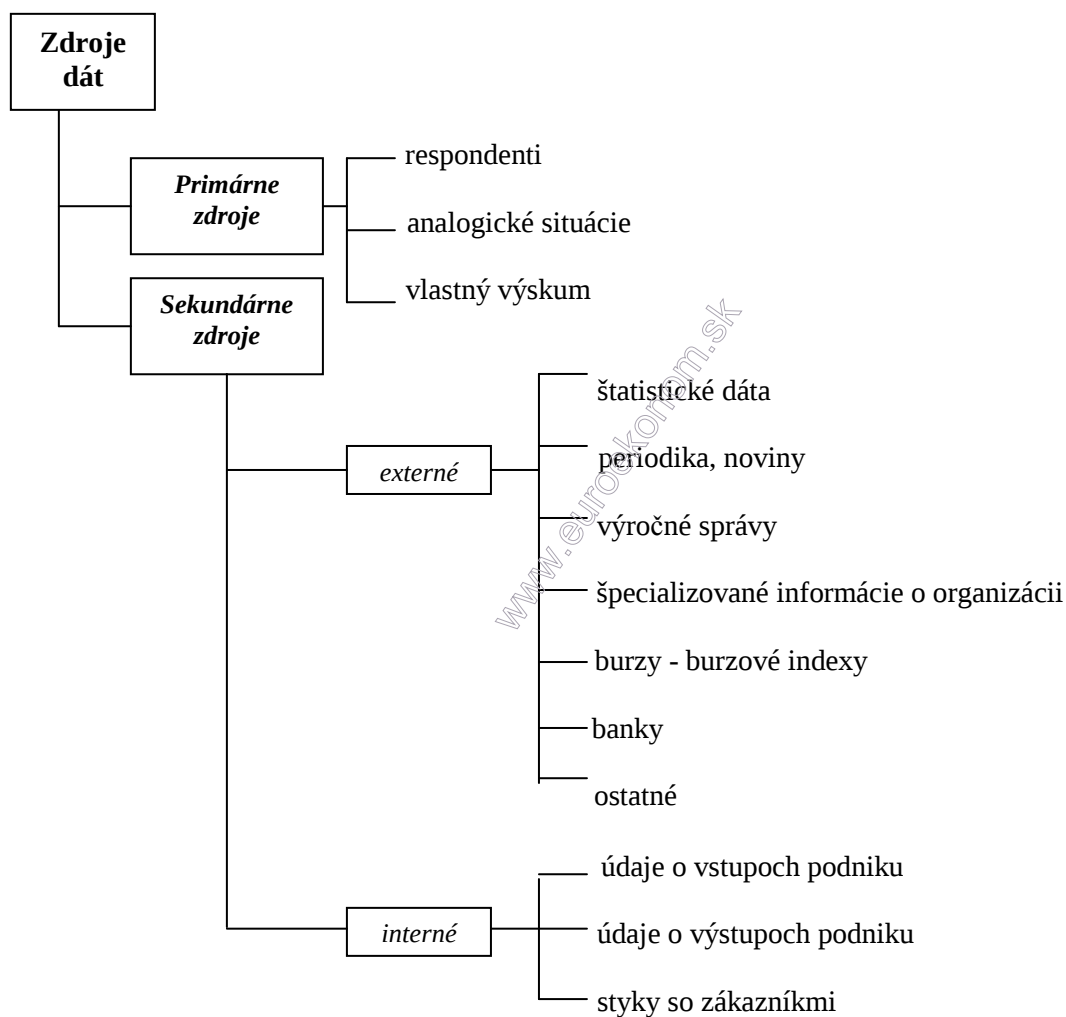
- zdokonalenie zásad kontroly
- konkretizácia a realizácia opatrení na zabránenie škodám
- redukcia N na odstránenie škôd a ich separácia
- organizačné zložky na odstránenie vzniknutých škôd

b) formy financovania náhrady škôd

- vlastné zdroje – samofinancovanie, fondové rezervy a združovanie zdrojov s inými firmami
- cudzie zdroje – poistenie, poistenie vo vlastných spoločnostiach, pôžičky a úvery

Najväčšou stratou pre podnik je strata likvidity.

Na utvorenie si správneho obrazu je možné čerpať informácie z týchto informačných zdrojov:

Najľahšie sa obchoduje so štátmi, ktoré ležia blízko nás, ale keďže také obchodovanie uplatňuje každý, tak cieľom by malo byť preniknutie na vzdialenejšie zahraničné trhy.